

УДК 635.651.527:631.526.3

НОВІ СОРТИ ГОРОХУ ОВОЧЕВОГО ДЛЯ КОНСЕРВНОЇ ПРОМИСЛОВІСТІ

В.М. Стригун, кандидат сільськогосподарських наук

Л.В. Стригун, студентка

Відокремлений підрозділ НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут"

Наведено фактори, що забезпечують ефективність технології вирощування гороху овочевого на зелений горошок. Показано основні технологічні параметри нових сортів гороху овочевого, створених у підрозділах НУБіП України.

Вступ. Першою в Україні науковою установою, де започатковано селекцію та насінництво гороху овочевого є Сквирська селекційно-дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва. На станції створено основний сортимент гороху овочевого для конвеєрного забезпечення консервної промисловості. Це сорти Гермес, Пегас, Селена, Віолена, Вікма, та Стригунок, внесені до Реєстру сортів рослин України.

З 2001 р. наукову роботу з селекції, насінництва та технологій вирощування гороху овочевого розпочато у Відокремленому підрозділі НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут", де, разом з кафедрою овочівництва НУБіП України, в останні роки було створено нові високоврожайні сорти Салют ДТР, Стриж та Натінау.

Виклад основного матеріалу. В технологіях вирощування гороху овочевого фактор сорту займає центральне місце серед інших технологічних елементів. Основним методом інтенсифікації виробництва є адаптація технологій вирощування гороху овочевого для конкретного сорту.

Україна має оптимальні ґрунтово-кліматичні умови для вирощування і зернового, і овочевого, і цукрового гороху. Найбільш сприятливими (з балом понад

90%) є: Чернівецька область; південні райони Тернопільської, Хмельницької і Вінницької областей; північні райони Черкаської і південні Київської областей; Полтавська область; частково захід Харківської області [4].

У визначенні місця вирощування гороху овочевого за ґрунтово-кліматичними зонами та у конкретній сівозміні слід враховувати його біологічні особливості. В зонах консервних комбінатів горох, зазвичай, розміщують у польовій сівозміні.

Висівають горох овочевий ранньою весною, а запізнення на 10 діб зменшує врожайність стиглого насіння на 0,5–0,8 т/га [4]. Водночас, навіть у сприятливих зонах за 53 роки досліджень (1946–1999 рр.), майже чверть цього періоду характеризувалась дуже низькою врожайністю [5]. Найбільший вплив на врожайність гороху чинить сума опадів під час цвітіння (включаючи 20 діб до цвітіння і 10 діб після нього), тобто протягом місяця [2]. Цей період є критичним з погляду потреб гороху у волозі. Водночас, реакція на загальну кількість води є специфічною в кожного сорту.

Більшість сортів гороху відносяться до рослин довгого дня, проте деякі з них на тривалість світлового періоду реагують нейтрально. Оптимальна кислот-

ність ґрунту знаходиться у межах від 6,0 до 7,5. Достатніми дозами мінеральних добрив є $N_{30-45}P_{45-60}K_{45-50}$. Норма сівби кожної партії насіння залежить від його розміру (крупності), схожості, сортових особливостей, ґрунтово-кліматичних умов і складає від 150 до 350 кг/га. За несприятливих посушливих умов її збільшують на 10%. Оптимальна густина стояння – 80–130 рослин на 1 м² (ранньостиглі сорти – 120–130 шт., середньостиглі – 100–110 шт., пізньостиглі – 70–80 шт.). Збільшення густоти понад 130 рослин/м² призводить до зниження врожайності.

Горох здатен забезпечувати себе азотом на 60–70% і залишати в ґрунті 60–140 кг/га його біологічного еквіваленту. Але для цього необхідним є забезпечення мікроелементами. Обробка насіння гороху овочевого бором та молібденом за ранніх строків сівби збільшує врожайність зеленого горошку на 30,3% (до 8,3 т/га), а за другого строку сівби – на 33,2% (до 7,8 т/га) [1].

Для одержання високих і стабільних врожаїв у культурі на зелений горошок важливе значення має використання безпечних методів виявлення та боротьби із шкідниками та хворобами. Пошкодження насіння гороху овочевого гороховою плоджеркою (*Laspeyresia nigricana* Steph.) можна зменшити з 35 до 0,5%. Для цього використовують феромонні пастки, які розміщують на відстані 10–20 м одна від одної [3]. На сьогодні у світі синтезовано понад 300 видів феромонів комах. Їх можна використовувати не тільки для визначення строків вильоту шкідника, але й як ефективний засіб боротьби з фітофагом.

Принципи селекції та підбору сортів гороху овочевого для створення конвеєру безперервного і тривалого забезпечення консервних заводів зеленим горошком ґрунтуються на поєднанні про-

дуктивності, врожайності та стійкості проти хвороб і шкідників. Велике значення у виробництві має адаптивність сорту до технологій і умов вирощування.

Ніжинський агротехнічний інститут і кафедра овочівництва НУБіП України пропонують три нових сорти гороху овочевого – Салют ДТР, Стриж та Натіна.

Салют ДТР – скоростиглий сорт. Від сходів до технічної стиглості 45–55 діб. За теплої погоди сорт стає ультраскоростиглим. Стебло зелене, форма детермінантна, в розріджених посівах легко утворює додаткові стебла, що є цінним для присадибного культивування. Загальна довжина стебла від кореневої шийки до кінця верхнього міжвузля становить 58–70 см, до першого бобу – 35–40 см, тобто сорт є низкорослим. Довжина міжвузля – 6 см. Загальна кількість вузлів – 14–17 шт., до першого бобу – 11–13 шт. Стебло середньооблиствене. Листок звичайний, складний, непарноперистий, з двома парами листкових пластинок у листку; закінчується 5–7 вусиками.

Листочки яйцеподібні, цілокраї, довжиною 5–6 см, шириною – 3,8 см із середньорозвинутими вусиками. Прилистки крупніші від листочків, напівсерцеподібної форми з зубчастими краями, довжиною 7 см та шириною 3,8 см. Квітконос довгий (до 15 см), довший від довжини прилистка, забарвлення зелене. Квітка метеликового типу, суцвіття – китиця. У суцвітті переважно 2 квітки. Квітка середньої величини, віночок білий.

Боби луцильні, мають пергаментний шар. За формою прямі, з тупою верхівкою. Середня кількість бобів на рослині 6 шт., максимальна – 8–10 шт. Довжина бобу 7–9 см, ширина – 1,3 см, товщина – 0,6 см. Забарвлення бобу, як і зеленого горошку в технічній стиглості – зелене. Середня кількість насінин у бобі 7 шт., максимальна – 9 шт. Врожайність зеленого горошку 6,8–7,0 т/га, смакові якос-

ті — 4,5–4,7 балів.

Насіння середньої величини, зморшкувате (мозкове). Довжина насінини 0,6 см, ширина — 0,4 см, кутастоздавлене перпендикулярно до рубчика. Маса 1000 насінин 200–210 г.

Стриж — середньостиглий сорт, ближче до середньопізннього. Від сходів до технічної стиглості 64–66 діб. Стебло темно-зелене, форма звичайна. Загальна довжина стебла від кореневої шийки і до кінця верхнього міжвузля середня — до 95 см, до першого бобу — до 35 см.

Рослина середньої висоти. Міжвузля вкорочені, довжиною до 5,5 см. Загальна кількість вузлів 21–23 шт., до першого бобу 13–14 шт. Стебло середньооблиствене. Листок звичайний, складний, непарноперистий, листкових пластинок у листку 2–3 пари, закінчується 5–7 вусяками. Листочки за формою овально-яйцеподібні, цілокраї, темно-зеленого кольору, довжиною 4,5–5 см, шириною 2,4–2,8 см. Прилистки дещо крупніші за листочки, напівсерцеподібної форми, довжиною 6,0 см, шириною 4,5 см, мають зубці біля основи. Квітконос довжиною 8–10 см, довший від довжини прилистка, забарвлення зелене. Квітка біла, середньої величини, метеликового типу, суцвіття — китиця. На квітконосі переважно по 2 квітки.

Боби луцильні, слабкозігнуті, з тупою верхівкою. Середня кількість бобів — 10–12, максимальна — 17–20 шт. Довжина бобу 8–9 см, ширина — 1,5–1,6 см, товщина — 0,8–0,9 см. Середня кількість насінин у бобі 8 шт., максимальна — 9–10 шт. Довжина насінини 0,7 см, ширина — 0,5 см. Насіння мозкове. Маса 1000 насінин 195–200 г. Забарвлення бобу, як і зеленого горошку у технічній стиглості —

зелене. Смакові якості — 4,5–4,6 балів.

Натінау — середньостиглий сорт, ближче до середньопізннього. Від сходів до технічної стиглості 66–70 діб. Стебло зелене, звичайної форми. Довжина стебла середня — до 90 см, до першого бобу — 35 см. Листок складний непарноперистий, листкових пластинок у листку 2–3 пари. Листочки яйцеподібні, до верхівки звужені, мають зубчики, довжиною 4–5 см.

Вусяки середньорозвинуті — 5–7 шт. Стебло середньооблиствене. Прилистки крупніші від листочків, напівсерцеподібної форми, із зубчастими краями, довжиною 5,5, шириною 3,5 см.

Рослина одностеблева, компактна. Загальна кількість міжвузлів до першого суцвіття — 12–13 шт., всього міжвузлів — 20–21 шт. Квітконос довгий, довший від прилистка, довжиною 14 см, зеленого забарвлення. Квітка метеликового типу, суцвіття — китиця. У суцвітті по 2 квітки. Квітка велика, біла. Боби луцильні. Форма бобу — слабкозігнута із загостреною верхівкою. Середня кількість бобів на рослині — 12, максимальна — 18 шт. Довжина бобу 10 см., ширина 1,2, товщина 0,8 см. Середня кількість насінин у бобі 8 шт., максимальна — 10 шт. Насіння середньої величини, довжиною 0,6 і шириною 0,5 см. Форма насінини кутасто-округла. Маса 1000 насінин 185–195 г.

Висновок

У забезпеченні конвеєрного виробництва зеленого горошку необхідним є врахування факторів росту і розвитку рослин гороху овочевого, а також набір сортів різних груп стиглості, придатних для відповідних механізованих технологій вирощування.

Література

1. Алматова В.С., Гамаюнова В.В., Онищенко С.О. Вплив мікроелементів та ризоторфіну на продуктивність гороху овочевого в умовах Херсонської області // Таврійський науковий вісник. — 2007. - Вип. 49. — С. 18–21.

2. Grabowska K. Matematyczne modelowanie plonowania grochu siewnego na podstawie czynników meteorologicznych // Dissertations and monographs (Poland), Olsztyn, 2004. – Vol. 99. – 86 p.
3. Колядко Н.Н., Малькова Т.А. Применение феромонных ловушек против *Laspeyresia nigricana* Steph. на овощном горохе // Интегрированные системы защиты растений: Настоящее и будущее. – Минск, 2002. – С. 183–185.
4. Оверченко Б. Вирощуйте горох! Проте не всюди... / Пропозиція. – 2001. – №3. – С. 45–46.
5. Шевченко А.М., Чекригін П.М. Напрями вдосконалення селекції гороху // Вісник аграрної науки. – 2000. – №12. – С. 31–32.

АННОТАЦІЯ

Стригун В.М., Стригун Л.В. Новые сорта гороха овощного для консервной промышленности // Биоресурсы и природопользование. – 2014. – 6, № 1–2. – С. 54–57.

Представлены факторы, которые обеспечивают эффективность технологии выращивания гороха овощного на зелёный горошек. Показаны основные технологические параметры новых сортов гороха овощного, созданных в подразделениях НУБиП Украины.

SUMMARY

V. Strygun, L. Strygun. New varieties of peas vegetable for food – canning industry // Biological Resources and Nature Management. – 2014. – 6, № 1–2. – P. 54–57.

The paper emphasizes the importance of factors that ensure the effectiveness of the technology of peas vegetable growing peas. The basic technological parameters of new varieties of vegetable pea developed in the subdivisions NULES of Ukraine have been presented.